

# BİR GRUP ÜNİVERSİTETE ÖĞRENCİSİNİN MEVLÂNA'YI TANIMA DÜZEYLERİ VE MEVLÂNA HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Musa ÇİFCİ

## Öz

Çalışmada Mevlâna'nın ve Mevlevîliğin bir grup üniversite öğrencisi tarafından ne ölçüde tanındığının, öğrencilerin bu konularda taşıdıkları kanaatlerin belirlenerek tanıma ile kanaatler arasındaki ilişkilerin tespiti amaçlanmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışma grubunun Mevlâna'yı tarihsel ve biyografik bakımdan hangi düzeyde tanıdığını ölçmek için bir form düzenlenmiş, ikinci bölümde ise grupların Mevlâna ve Mevlevîlik hakkındaki genel kanaatlerine ulaşabilmek amacıyla beşli Likert tipi tutum ölçeği uygulanmıştır. Eğitim ve kültürlenme düzeyi farklı üç grup seçilerek elde edilen veriler; cinsiyet, öğrenim düzeyi ve tema avantajı değişkenlerine göre değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Toplam 497 kişilik denek grup, Türkçe Eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı, Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan grupların Mevlâna hakkında yeteri kadar biyografik bilgiye sahip olmadıkları gözlenmiştir. Tema avantajına sahip olmayan grupların öğrenim düzeyleri yükseldikçe Mevlâna hakkındaki bilgilerinin azaldığı görülmektedir. Mevlâna'yı yeteri kadar tanımayan çalışma grubu üyelerinin de Mevlâna hakkındaki olumlu düşüncelere yüksek oranda katıldıkları gözlenmiştir. Cinsiyetler arasında anlamlı bir bulgu farklılığına rastlanmamaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Mevlâna, tanıma düzeyi, üniversite

## THE LEVEL OF UNDERSTANDING AND OPINIONS OF A GROUP OF UNIVERSITY STUDENTS ON MEVLANA

### Abstract

The aim of the study is to determine to what extent college students know Mevlâna (Rumi) and Mevlevi Order. In addition, I also examined the relationship between students' knowledge and understanding. The study consists of two parts: in the first part, a form has been prepared to measure the level of the study group's knowledge of Mevlâna as a historical and biographical figure. The second part contains Likert type items to investigate students' opinions about Mevlâna and Mevlevi Order. Students participating in this study are studying in Turkish Education, Turkish Literature, Classroom Teaching and Social Studies departments (n=497). Students were selected with an emphasis on the level of education and acculturation. The data were analyzed by focusing on gender, level of education and theme advantage variables. Students participating in this study did not have enough biographic knowledge

\* Prof. Dr., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Uşak/Türkiye,  
musa.cifci@usak.edu.tr  
DOI:10.12973/hbvd.73.150

on Mevlâna. The group that did not have the theme advantage represented a negative relationship between their knowledge on Mevlâna and level of education. On the other hand, the group that did not represent an in-depth knowledge on Mevlâna had more positive opinions on Mevlâna. There was no statistically significant difference between students' opinions on Mevlâna and their gender. It is obvious that Mevlâna, a prominent figure in national and international level, is not known by college students. Thus, their positive views on Mevlâna cannot be linked to a well-rooted-conscious choice about his (teachings and) ideas.

**Key Words:** Mevlâna, level of understanding, university

## Giriş

### 1. Problem Durumu

Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin 1207 (M) yılında bugünkü Afganistan sınırları içerisinde bulunan Belh şehrinde doğduğu kabul edilmektedir. Babası, Muhammed Bahâü'ddinVeled b. Huseyn el-Bekrî'dir. Kimi kaynaklara göre Moğol baskısı, kimine göre de başka nedenlerle (Ergün, 1993: 8; Köprülü, 1991: 217) Bahâü'd-din Veled, Belh'i terke mecbur kalarak Bağdat, Mekke, Şam, Malatya, Erzincan, Akşehir; oradan da Lârende'ye gelmiştir. Buradan da 'Alâe'd-din Keykubad'ın davetiyle Konya'ya gelip yerleşmişlerdir. M. 1230/1231'de baba Bahâü'd-din Veled'in ölümünden sonra Mevlâna onun makamına geçmiştir. Zaten kuvvetli bir ilmî çevrede yetişmiş olan Mevlâna üzerinde asıl "şiddetli ve değiştirici tesir yapan" (Köprülü, 1991: 219) M. 1244'te Konya'ya kendisini ziyarete gelen İranlı mutasavvıf Şems Tebrizî'dir. Bu güçlü etkiden ve Farsça yazmasından olsa gerek, bazı araştırmacılar Mevlâna'yı, Türk olmasına rağmen (Levend 1988: 42), Fars şairi olarak kabul etmektedirler (Vicente, 2007). Mevlâna, şark sufizminin en güçlü eserlerini (Mesnevi, Dîvan-ı Kebîr, Mektûbât, Fihî Mâfih, Mecâlis-i Seb'a)yazdıktan sonra M. 1273'te Konya'da vefat etti.

Mevlâna'nın yaşadığı dönemde Konya'da Anadolu Selçuklularının hâkimiyeti vardır. Ancak, bir taraftan Moğol baskıları ve Bizans karıştırmaları, diğer taraftan iç entrikalar Selçukluların hâkimiyetini zayıflatan unsurlar olmuşlardır (Cebecioğlu, 2007: 7). Mevlâna'nın şehri Konya böyle bir dönemde Anadolu Selçuklularının başkentliğini yapmaktadır. Türlü çekişmeler ve kargaşalar Konya'yı ve bölgeyi emniyetsiz, istikrarsız bir duruma sürüklemektedir (Güllüce, 2013: 107). Bu karışıklıklar içerisinde Anadolu, bir başka açıdan önemli kazanımlar da elde ediyordu; Moğol zulmünün oluşturduğu baskı nedeniyle pek çok düşünce ve kültür adamı daha selametli gördüğü Anadolu'ya doğru göçüyordu (Ergün, 1991: 12).

Dönemin pek çok bilim ve düşünce adamı gibi Mevlâna da o çevrede İslam edebî sanatının önemli bir temsilcisi olan Farsçayı eserlerinin dili olarak tercih etmiştir. Aslen Türk olmasına rağmen niçin Farsça kullandığı önemli bir ilmî merak

konusu olarak önümüzde durmaktadır. Mevlâna'nın elit bir zümreyle iletişim kurmak için onların rağbet ettikleri dili seçtiği söylenmektedir. Ancak, Keklik (1987: 22) Mevlâna'nın eserlerinde yer alan hikâye ve mizahî unsurların elit bir zümreye hitap etmede uygun bir tercih olamayacağını ileri sürmektedir: "... Çünkü, Mevlânâ – kanâatıma göre – sâdece elit zümreye değil, özellikle halk tabakalarına da seslenmek gâyesindeydi. Bunu gösteren nokta, düşüncelerini *hikâyeler* hâlinde ve *mecazlar*'la ortaya koymasıdır. Elit zümreye hitâb eden eserlerde, elbette ki bunların yeri olamazdı." Mevlâna'nın dil tercihi hakkında daha pek çok tahminde bulunulabilir. Ancak, Mevlâna'nın Kutadgu Bilig'in dili olan Türkçeyi ifade gücünün yetersizliğinden dolayı tercih etmemiş olması çok uzak bir ihtimaldir.

Mevlâna'nın günümüze ulaşan eserleri şunlardır: Mesnevi, Dîvan-ı Kebîr, Mektûbât, Fîhi Mâfîh, Mecâlis-i Seba. Bunlardan en çok okunanı ve bilineni<sup>1</sup> Mesnevi, altı cilttir, 25700 beyitten oluşmaktadır. Başka dillere de tercüme edilmiştir (Aksoy, 2007). Dîvân-ı Kebîr ise çoğu ilahi aşk temasında şiiirlerinden oluşan bir eserdir. Fîhi Mâfîh, çeşitli meclislerdeki sohbetlerinden oluşmaktadır. Mecâlis-i Seba adını Mevlânâ'nın yedi öğüdünden almaktadır; yedi farklı camide yaptığı sohbetlerinden oluşmaktadır. Eserin adı "Yediler Meclisi" anlamını taşımaktadır. Mektûbât adlı eseri ise yakınlarına ve dostlarına, devlet adamlarına yazdığı öğüt içerikli mektuplarından oluşmaktadır.

"Bir ayağım İslâm'da diğer ayağım bütün dünyada: *'Hemçüpergarim der-pa der-şeriat üstüvar/Pay-i diğer seyr-i heftad ü dü-millet miküned.'*" (B. Fûruzanfer, 1985: IV) sözü sufizmin temel karakteristiği kabul edilen (Henkel, 2008) Mevlâna, sadece Anadolu Türkiyesinin değil, Budizm ve benzerleri istisna edilirse, bütün doğu sufizminin en güçlüsü sayılmaktadır. UNESCO'nun, Mevlâna'nın doğumunun 800. yılı olan 2007'yi Dünya Mevlâna Yılı ilan etmesi de Mevlâna'nın medeniyetleri etkileyen gücünü işaret etmektedir.

"Aşk yoksulluktur; bir şeye muhtaç oluşturtur." (Mevlâna, 2008:53), "Aşksız bir diri olamaz; mümkünü yok." (Mevlâna, 2008:94) diyen Mevlâna, sevginin, aşkın insan ilişkilerindeki önemini, insanların birbirlerini sevmeleri hâlinde barış dolu bir dünyanın oluşturulabileceğini vurgulamıştır (Ersever, 1999: 43). Mevlâna felsefesinin çatısını oluşturan aşk ve sevginin Beauchamp ve Childress'in formüle ettiği dört temel etik ilkeyi ("birey özerkliği", "adalet", "yardımseverlik" ve "zarar vermeme") en güzel, en etkileyici şekilde işlediği vurgulanmaktadır (Aksoy ve Tenik, 2002).

Mevlâna'nın ışığını eski modern dünyanın pek çok entelektüeli, bilim adamı görmüş, onun felsefesinin derinliklerini kavrayabilmek için çaba sarf etmiş; ona yeni anlamlar yükleyerek Mevlâna'yı farklı açılardan yeniden yorumlamaya çalışmıştır (Akay ve Öztürk, 2007). Bunlardan dikkatimizi çekenlerden birinde Mirdal (2010), Mevlâna psikolojisindeki farkındalık (mindfulness) ilkelerini tespit etmiş,

Mevlâna'nın şiirlerindeki felsefenin ve öğretilerin meditasyon pratiğine dönüşebileceğini belirterek çağdaş batı psikolojisinde yaygın olarak kullanılan meditativ tedavide yararlanılabileceğini vurgulamıştır. Günümüz Amerika'sında da Mevlâna'nın felsefesine ilgi duyulmakta olup Mevlâna inancın, kardeşliğin ve sevginin abidevi bir şahsiyeti olarak irdelenmekte (El-Zein, 2000), Mevlevî musikisi ayrıntılı çalışmalara konu olmaktadır (Vicente, 2007).

Mevlâna'nın değerler eğitimine katkısı, eserlerinin eğitim değeri çeşitli açılardan incelenmiş (Ergün, 1993); Mesnevi'nin adalet, aile, barış, özgürlük, bilim, çalışma, birlik ve dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olma, saygı ve sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik gibi zengin bir insani ve sosyal değerleri içerdiği, bunların eğitimde değerlendirilmesinin gereği vurgulanmıştır (Turan, Belenli ve Kiriş, 2010: 170). İlave olarak, Mevlâna'nın eğitim anlayışı içerisinde aşk, edep, mutluluk, huzur, sulh ve sükun gibi değerleri de görmekteyiz (Livatyalı, 2001: 258).

Çok bilinen ve tanındığı düşünülen tarihî, manevi bir şahsiyet olmasına rağmen, Mevlâna'nın değişik kesimlerce nasıl algılandığı, asırlar sonra toplumun Mevlâna'nın düşüncelerine bakış açısının ne olduğu; Mevlâna'nın gerçek hayatının ne kadar bilindiği üzerine daha somut bilgiler edinebileceğimiz alan araştırması türünden çalışmalar hemen hemen yok gibidir. Yakın zamanda yapılmış bir çalışmada İmik Tanyıldızı (2011) Mevlâna, Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre'nin üniversite öğrencileri arasındaki bilinme ve algılanma durumunu incelemiştir. Çıfci (2011) başka zirve bir şahsiyet olan Hacı Bektaş Veli'nin yine üniversite öğrencileri tarafından tanınırlık ve algılanma derecesini araştırmıştır. Her iki çalışmada da çalışmaya katılan grupların, bu önemli şahsiyetler hakkında temellendirilmiş bir kanaatlerinin bulunmadığı, onların taşıdıkları gerçek değerlerin, ulaştırmaya çalıştıkları mesajların yeterince farkında olmadıkları görülmektedir.

Çalışma, bu yönüyle özgün bir değer taşımaktadır. Ayrıca çalışmanın Mevlâna'yı ve onun felsefesini geniş kitlelere doğru bir şekilde ulaştırma amacıyla gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerine gerçekçi bir ışık tutması beklenmektedir, çünkü Mevlâna'nın ışığı insanları aydınlatmaya devam edecek, insanlık gelecek asırlarda da onun öğretilerine ihtiyaç duyacaktır (Sheikh, 2005: 240). Bin yıldır nesilleri eğiten büyük düşünür Mevlâna'nın bir eğitim konusu olarak yeteri kadar değerlendirilip değerlendirilmediği önemli bir akademik merakı muhtaçtır.

Mevlâna, hem yaşadığı çağ içinde hem de günümüze kadar sevgi, barış ve hoşgörünün önemli kaynaklarından biri olmuştur. Onun yaymaya çalıştığı evrensel değerler, bir şekilde, örgün ve yaygın eğitim araçlarıyla topluma ulaştırılmalıdır. Günümüzde ihtiyaç duyulan değerler eğitiminde Mevlâna gibi zirve şahsiyetlerin sade-

ce isim olarak ya da bir şehirle anılması yeterli görülmemeli, düşünceleri ve hayata geçirilmesini istediği değerler kavranmalıdır (Kolaç, 2010: 193-208).

## 2. Yöntem

### 2.1 Araştırma modeli

Araştırma ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modelinde betimlemeler, standart ölçüleri bulmaktan ziyade belirlenmiş durumlar arasındaki ayrımların belirlenebilmesi amacıyla dönüktür (Karasar, 2007: 81-82).

### 2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Bölümü ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma grubuna bu bölümlerin birinci ve son sınıf öğrencileri alınmıştır. Tanıma formu ve ölçek, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü birinci ve son sınıf öğrencilerinin 137'sine, Türkçe Eğitimi Bölümü öğrencilerinin 140'ına, diğer bölüm öğrencilerinin 220'sine uygulanmıştır. Çalışma grubunu oluşturan birinci sınıf öğrencilerinin sayısı 234, son sınıf öğrencilerinin ise 263'tür.

Çalışma grubunun belirlenmesinde tema avantajı göz önünde bulundurulmuştur. Türk Dili ve Edebiyatı öğrencileri gördükleri derslerden dolayı avantajlı, Türkçe bölümü öğrencileri yarı avantajlı, diğer bölüm öğrencileri ise avantajsız gruplar olarak tanımlanmıştır.

### 2.3. Ölçme Aracı

Öğrencilerin Mevlâna ile ilgili bilgi ve tutumlarını ortaya çıkarmak için iki tanıma formu ve bir ölçek hazırlanmıştır. Tanıma Formu 1'de Mevlâna'nın yaşadığı yüzyıl, yer gibi kısa cevaplı açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Tanıma Formu 1'de yer alamayan bazı tanıma düzeyi belirleme soruları, ölçeğe yerleştirilerek (Tanıma Formu 2) çapraz tanıma değerlendirme yoluna gidilmiştir. Uzman görüşlerine başvurulmuş beşli Likert tipi ölçek hazırlanmış; ölçekte Mevlâna ve Mevlevilik ile ilgili on yedi maddelik düşünce/görüş sunulmuştur. Tutum cümlelerinin pek çoğunun yaygın kanaatleri yansıtmasıyla birlikte, bazılarının özgül olmasına dikkat edilmiştir.

Ölçekteki üç madde daha sonra ölçekten çıkarılarak tanıma formuna dönüştürülmüş ve Tanıma Formu 2 olarak değerlendirilmiştir. Bu maddeler, Mevlâna'yla ilgili kısmen olumsuz tutum ifadelerini içermektedir. Bu şekilde öğrencilerin Mevlâna'yı tanıma düzeyleri hakkında daha net bulgulara ulaşmak mümkün olabilecektir.

Tutum ölçeğindeki 17 madde güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda düzeltilmiş madde toplam korelasyonları düşük olan 6 madde ölçekten çıkartılarak ölçeğe 11 maddeli son hâli verilmiştir. 11 maddenin üçü de ikinci tanıma formuna aktarıldıktan sonra 8 maddeli ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı (.758) olarak hesaplanmıştır. Bu değer, tutum ölçekleri için kabul edilebilir aralıktadır.

#### 2.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışma grubuna sadece birinci sınıf ve son sınıf öğrencileri alınmıştır. Ara sınıf öğrencileri çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ölçek; Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe, Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinin ulaşılabilen öğrencilerine uygulanmıştır.

Öğrencilerin birbirlerini etkilemelerini en az düzeye indirebilmek amacıyla uygulama süresi 15 dakikayla sınırlandırılmıştır.

#### 2.5. Varsayımlar

Çalışma grubunun, hiçbir kaygı taşımadan bilgi ve tutumlarını samimi bir şekilde yansıttıkları varsayılmıştır.

#### 2.6. Verilerin Elde Edilmesi ve Toplanması

Ölçme aracı, çalışma grubuna ders veren öğretim elemanlarınca 2009-2010 bahar yarıyılında uygulanarak toplam 497 öğrenciye ait veri elde edilmiştir.

Uygulama esnasında uygulamacıdan ve çalışma grubundan kaynaklanan herhangi bir olumsuzlukla karşılaşılmamıştır. Uygulayıcıların ve katılımcıların isteklilikleri gözlenmiştir.

Çalışma grubunun, kendilerine dönük herhangi bir ölçme kaygısı hissetmelerini için öğrencilerden kimlik bilgileri istenmemiştir, bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunacakları vurgulanmıştır.

#### 2.7. Verilerin Çözümlemesi

Birinci bölümde yer alan tanıma formunun değerlendirilmesinde aşağıdaki anahtar kullanılmıştır:

*“Mevlâna hangi yüzyılda yaşamıştır?”*: Birleşik yüzyılı ifade eden cevaplar kabul edilmemiştir: 12.-13. yy, 13.-14. yy. gibi. Sadece 13. yy. doğru cevap olarak kabul edilmiştir.

*“Mevlâna nerede yaşamıştır? (şehir/bölge)”*: “Anadolu”, “Konya/Akşehir” cevapları kabul edilmemiştir. Sadece “Konya” ve “Belh-Konya” cevapları doğru sayılmıştır.

“Mevlâna'nın çalışma alanı/görevi nedir?": Bu soru, tabiatıyla birbirini içeren ya da birbirinin yerini tutacak pek çok çeşitli ifadeyle cevaplanabilecektir. Şunlar ve benzer içerik taşıyan cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir: Şair, ilahiyat, tarikat şeyhi, mutasavvıf, evliya, düşünür, filozof, din âlimi, bilgin gibi.

### 2.8. Kavramlar, Tanımlar ve Kısaltmalar

Çalışmada Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencileri, aldıkları derslerden dolayı “avantajlı grubu” (AG) oluşturmuştur. Türkçe Eğitimi Bölümü öğrencileri, “yarı avantajlı” (YAG) kabul edilmiştir. Diğer bölümlerin öğrencileri ise “avantajsız” (AZG) olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan kısaltmalar şöyledir: AG: Avantajlı grup, AG1: Avantajlı grup 1. sınıflar, AG4: Avantajlı grup 4. sınıflar; YAG: Yarı avantajlı grup, YAG1: Yarı avantajlı grup, 1. sınıflar, YAG4: Yarı avantajlı grup, 4. sınıflar; AZG: Avantajsız grup, AZG1: Avantajsız grup, 1. sınıflar, AZG4: Avantajsız grup, 4. sınıflar. *TDE*: Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, *Diğer*: Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümleri, *Türkçe*: Türkçe Eğitimi Bölümü.

### 3. Bulgular ve Yorumları

Çalışma grubunun Mevlâna'yı ne derecede tanıdıklarını belirleyebilmek amacıyla iki form düzenlenmiştir. Birinci formda (Tanıma Formu 1) doğrudan Mevlâna'nın kişiliğinin ve eserlerinin tanıma düzeyine yönelik sorularla bulgular elde edilmiştir. İkinci form (Tanıma Formu 2) ise dolaylı biçimde “Tutum Ölçeği”nin içerisine yerleştirilen kanaatlerden elde edilen bulguları içermektedir. Tanıma Formu 2 yoluyla elde edilen bulgularla, Tanıma Formu 1'in bulgularının sağlamlasının yapılması hem de Mevlâna'yı tanımanın üst sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. Yorumlarda her iki tür bulgular arasındaki ilişkiler göz önünde bulundurulmuştur. Mevlâna hakkındaki tutumların belirlenmesi amacıyla hazırlanan “Tutum Ölçeği” bulguları değerlendirilirken her iki tanıma formuna anlamlı ilişkiler bakımından atıflarda bulunulmuştur.

#### 3.1 Tanıma Formu Bulguları ve Değerlendirmesi

Tanıma Formunda Mevlâna hakkında temel biyografik sorulara yer verilmiş; hangi yüzyılda yaşadığı, nerede yaşadığı, ne işle meşgul olduğu, hangi eserlerinin bulunduğu ve Mevlâna'ya ait herhangi bir özlü sözü bilip bilmedikleri sorulmuştur. Her bir bulgu ayrı ayrı incelenmiştir. Soruların doğru cevaplanma oranları ile ilgili bulgular, avantajlı ve avantajsız gruplara göre ve sınıf düzeylerine göre değerlendirilmiş; ayrıca, sorulara verilen cevaplarla “Tanıma Formu 2”deki tutum maddeleri arasındaki anlamlı ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır.

### 3.2. Tanıma Formu 2'nin Bulguları ve Yorumları

**Tablo 1:** Tanıma sorusu 1

| Mevlâna<br>hangi yüzyılda<br>yaşamıştır? | Edebiyat | Biliyorum | Bilmiyorum | Toplam  |          |          |         |          |          |
|--|----------|-----------|------------|---------|----------|----------|---------|----------|----------|
|  |          | 1. sınıf  | 4. sınıf   | Toplam  | 1. sınıf | 4. sınıf | Toplam  | 1. sınıf | 4. sınıf |
|  |          | 46- %65   | 41- %61    | 87- %63 | 24- %35  | 26- %49  | 50- %36 | 70       | 67       |
| Türkçe                                   | 26- %43  | 32- %40   | 58- %41    | 34- %57 | 48- %60  | 82- %59  | 60      | 80       |          |
| Diğer                                    | 45- %43  | 35- %30   | 80- %36    | 59- %57 | 81- %70  | 140- %64 | 104     | 116      |          |

Zaman kavramına ilişkin soruların güçlük derecesi oldukça yüksektir. Çünkü zaman, soyut bir kavramdır; şahit olunan zaman diliminden uzaklaştıkça zamanın kavranması güçleşmektedir. Edebiyat, dil ve tarih öğretiminde ancak etkili yöntemler (Çıfci, 2001) kullanılarak zamanı yüksek oranda algılama sağlanabilir. Çalışmada her ne kadar doğru cevaba komşu yüzyıllar kabul edilmemişse de bu gibi tarih kronolojisine ait bilgilerde yakın aralıklı sapmaların doğru sayılmasında çoğu zaman sakınca bulunmamalıdır.

Tablo 1'e sınıf düzeyleri açısından bakıldığında doğrusal ilişkili bir anlamlılığa rastlanmamaktadır. Avantajlı grup olan Edebiyat bölümü öğrencilerinin son sınıfları (%61), az da olsa birinci sınıflara (%65) göre daha düşük bilme oranına sahiptir; aynı durum, yarı avantajlı kabul edilen Türkçe ve avantajsız grup olan diğer bölüm öğrencilerinde de görülmektedir. Diğer: 1. sınıfların bilme oranı %43, 4. sınıfların bilme oranı ise %30'dur. Türkçe: 1. sınıfların bilme oranı %43, 4. sınıfların bilme oranı %40.

Bölümler açısından bakıldığında ise bilme oranlarının avantajlı gruptan avantajsız doğru kademeli olarak azaldığı gözlenmektedir. Edebiyat grubu avantajını yansıtmış (%63), Türkçe grubu (%41) da diğer bölümlerin (%36) üzerinde bir orana ulaşarak avantajsız olmadığını göstermiştir. Bütün bölümlerin genel toplamdaki bilme oranının ise %45'te kaldığı görülüyor.

Mevlâna'nın yaşadığı yüzyılı doğru bilme ile Mevlâna ve Mevlevilik hakkında olumlu kanaate sahip olma arasında korelasyon bulunamamıştır:

**Tablo 2:** Tanıma sorusu 2

| Mevlâna nerede<br>yaşamıştır? (şehir/<br>bölge) | Edebiyat | Biliyorum |          |          | Bilmiyorum |          |         | Toplam |    |
|---|----------|-----------|----------|----------|------------|----------|---------|--------|----|
|   |          | 1. sınıf  | 4. sınıf | Toplam   | 1. sınıf   | 4. sınıf | Toplam  | 1      | 4  |
|   |          | 63- %90   | 55- %82  | 118- %86 | 7- %10     | 12- %18  | 19- %14 | 70     | 67 |
| Türkçe  | 55- %92  | 68- %85   | 123- %88 | 5- %8    | 12- %15    | 17- %12  | 60      | 80     |    |
| Diğer   | 84- %81  | 104- %89  | 188- %85 | 20- %19  | 12- %11    | 32- %15  | 104     | 116    |    |



Katılımcı gruplar, Mevlâna'nın yaşadığı yeri büyük oranda bilmişlerdir. Bu soru, Türkiye'de yaşayan, örgün eğitimden geçen geçmeyen pek çok kişinin kolaylıkla cevaplayabileceği bir sorudur; bu sorunun cevabı, "Gez dünyayı, gör Konya'yı" gibi yaygın sözlerin de etkisiyle halkın hafızasında yer etmiş olmalıdır. Sınıflar düzeyinde incelendiğinde, avantajlı gruplarda 1. sınıfların küçük farklarla da olsa 4. sınıflardan daha yüksek bilme oranına ulaşması dikkatimizi çekmektedir. Bu gruplarda kayıpsız doğru beklenen cevaplarda yaklaşık %15'lik kayıp düşündürücüdür. Bölümlere göre bakıldığında toplamda bölümler arasında önemli bir farkın bulunmadığı görülmektedir: Edebiyat %86, Türkçe %88, Diğer %85. Bu soruyu doğru bilme ile ölçek ortalama puanları arasında bir ilişkiye rastlanmamaktadır:

**Tablo 3:** Tanıma sorusu 3

| Mevlâna'nın çalışma alanı/görevi nedir? | Edebiyat | Biliyorum |          |         | Bilmiyorum |          |         | Toplam |     |
|---|----------|-----------|----------|---------|------------|----------|---------|--------|-----|
|   |          | 1. sınıf  | 4. sınıf | Toplam  | 1. sınıf   | 4. sınıf | Toplam  | 1      | 4   |
|   |          | 50-%71    | 53-%79   | 103-%75 | 19-%29     | 14-%21   | 33-%25  | 70     | 67  |
| Türkçe                                  | 43-%71   | 59-%74    | 102-%72  | 17-%29  | 21-%26     | 38-%28   | 60      | 80     |     |
|   | Diğer    | 62-%59    | 77-%66   | 139-%63 | 78-%41     | 74-%34   | 152-%37 | 104    | 116 |

Tablo 3'teki soru, cevap yelpazesi oldukça geniş olan bir sorudur. Verilen cevaplar, katılımcıların Mevlâna'yı tanımlarını ortaya koymakla birlikte, onu nasıl tanımladıklarını da belirtmektedir.

Sınıflar düzeyinde bakıldığında, her bölümde son sınıf öğrencilerinin daha kabul edilebilir tanımlamalar yapabildikleri görülmektedir. Bütün bölümlerde sınıf düzeyleri yükseldikçe bilgi birikimine, kültürel birikime, yazılı literatürün de etkisiyle gelişen dil becerilerine bağlı olarak doğru tanımlama oranı da yükselmiştir.

Bölümler açısından bakıldığında ise avantajlı gruplara doğru gidildikçe makul tanımlama oranlarının düştüğü görülmektedir. Bu durum, grupların sahip oldukları tema avantajıyla doğrudan ilişkilidir; katılımcıların gördükleri öğretim programının bu tanımlamalarda etkili olduğu gözlenmektedir.

**Tablo 4:** Tanıma Sorusu 3'e Doğru Cevap Verenlerle, Yanlış Cevap Verenlerin Tutumları Arasındaki Farklılaşma

|                                     | Mevlâna'nın çalışma alanı/görevi nedir? | N   | $\bar{x}$ | Std. Sapma | Std. Hata | t     | p    |
|-------------------------------------|---|-----|-----------|------------|-----------|-------|------|
| Mevlâna'ya Karşı Tutum Ortalamaları | Biliyorum                               | 344 | 3,8192    | ,52817     | ,02848    | 3,063 | ,002 |
|                                     | Bilmiyorum                              | 152 | 3,6435    | ,70810     | ,05743    |       |      |

Tablo 4' e göre öğrencilerin Mevlâna'ya karşı tutumları Mevlâna'nın çalışma alanı/görevini bilip bilmemelerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ( $t:3,063$ ,  $p < .05$ ). Mevlâna'nın çalışma alanı ve görevi hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin, Mevlâna'ya karşı daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmektedir.

**Tablo 5:** Tanıma sorusu 4

| Mevlâna'nın bildiğiniz eserinin adını yazınız. | Edebiyat | Biliyorum |          |         | Bilmiyorum |          |        | Toplam |    |
|--|----------|-----------|----------|---------|------------|----------|--------|--------|----|
|  |          | 1. sınıf  | 4. sınıf | Toplam  | 1. sınıf   | 4. sınıf | Toplam | 1      | 4  |
|  |          | 57-%81    | 63-%94   | 120-%88 | 13-%19     | 4-%6     | 17-%12 | 70     | 67 |
| Türkçe   | 41-%68   | 74-%93    | 115-%82  | 19-%32  | 6-%7       | 25-%18   | 60     | 80     |    |
| Diğer  | 88-%85   | 86-%74    | 174-%79  | 16-%15  | 30-%26     | 46-%21   | 104    | 116    |    |

Tablo 5'te Mevlâna'nın herhangi bir eserinin adını doğru yazabilenlere sınıflar düzeyinde bakıldığında avantajlı gruplarda (AG ve YAG) son sınıf öğrencilerinin 1. sınıflara göre oldukça yüksek oranlar elde ettikleri görülüyor. Edebiyat 1. sınıf %81, 4. sınıf %94; Türkçe 1. sınıf %68, 4. sınıf %93. Bu gruplar, tema avantajına bağlı olarak, yükselen öğrenim durumlarını yansıtmışlardır. Ancak, Türkçe son sınıflar, avantajları Edebiyat son sınıflara göre oldukça zayıf olmasına rağmen aradaki farkı kapatmış görünmektedirler. Diğer bölümlerin 1. sınıf öğrencileri, 4. sınıftakilere göre daha yüksek bir bilme oranı elde etmişlerdir. Bu bulguda, uzmanlaşmaya doğru giden öğrenim durumlarının ve öğrenim gördükleri alana paralel olarak daralan ilgi alanlarının genel kültür birikiminde kayıplara yol açmasının etkisi görülmektedir.

**Tablo 6:** Tanıma Sorusu 4'e Doğru Cevap Verenlerle, Yanlış Cevap Verenlerin Tutumları Arasındaki Farklılaşma

|                                     | Mevlâna'nın bildiğiniz eserinin adını yazınız. | N   | $\bar{x}$ | Std. Sapma | Std. Hata | t     | p    |
|-------------------------------------|--|-----|-----------|------------|-----------|-------|------|
| Mevlâna'ya Karşı Tutum Ortalamaları | Biliyorum                                      | 409 | 3,8182    | ,54064     | ,02673    | 4,327 | ,000 |
|                                     | Bilmiyorum                                     | 88  | 3,5217    | ,75086     | ,08004    |       |      |

Tablo 6'da görüldüğü gibi öğrencilerin Mevlâna'ya karşı tutumları, Mevlâna'nın bir eserinin adını yazıp yazmamalarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ( $t:4,327$ ,  $p < .05$ ). Mevlâna'nın bir eserinin adını yazabilen öğrencilerin, Mevlâna'ya karşı daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir.

**Tablo 7: Tanıma sorusu 5**

| Mevlâna'nın herhangi bir özlü sözünü biliyor musunuz? | Edebiyat | Biliyorum |          |         | Bilmiyorum |          |        | Toplam |    |
|---|----------|-----------|----------|---------|------------|----------|--------|--------|----|
|   |          | 1. sınıf  | 4. sınıf | Toplam  | 1. sınıf   | 4. sınıf | Toplam | 1      | 4  |
|   |          | 63-%90    | 64-%95   | 127-%92 | 7-%10      | 3-%5     | 10-%8  | 70     | 67 |
| Türkçe  | 59-%98   | 79-%99    | 138-%99  | 1-%2    | 1-%1       | 2-%1     | 60     | 80     |    |
| Diğer   | 97-%93   | 111-%95   | 208-%95  | 7-%7    | 5-%5       | 12-%5    | 104    | 116    |    |

Gerek sınıflara gerekse bölümlere göre incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamına yakını Mevlâna'nın herhangi bir özlü sözünü bildiğini ifade etmiştir (Tablo 7). Bu söz, muhtemelen “Ya görüdüğün gibi ol, ya da olduğun gibi görün.” olmalıdır. Ancak, katılımcı grupların kendilerini bir sınav ortamında hissederek hem bu soruda hem de diğer ölçek maddelerinde olumsuz bir psikolojiye girmeleri riski göze alınmayarak diğer tanıma sorularının ve bu sorunun detaylandırılması istenmemiştir; öğrencilerin bu soruya içtenlikle doğru cevap verdikleri varsayılmıştır.

**Tablo 8: Tanıma sorusu 6**

| “Şeb-i Arus”un anlamını biliyor musunuz? | Edebiyat | Biliyorum |          |         | Bilmiyorum |          |        | Toplam |    |
|--|----------|-----------|----------|---------|------------|----------|--------|--------|----|
|  |          | 1. sınıf  | 4. sınıf | Toplam  | 1. sınıf   | 4. sınıf | Toplam | 1      | 4  |
|  |          | 43-%61    | 67-%100  | 110-%80 | 27-39      | 0-%0     | 27-%20 | 70     | 67 |
| Türkçe                                   | 40-%67   | 66-%82    | 106-%75  | 20-%33  | 14-%18     | 34-%25   | 60     | 80     |    |
| Diğer                                    | 59-%57   | 61-%53    | 120-%55  | 45-%43  | 55-%47     | 100-%45  | 104    | 116    |    |

Tablo 8’de sınıflara göre bakıldığında avantajlı grupların sınıf düzeyi yükseldikçe “şeb-i arus”un anlamını bilme oranının yükseldiği görülmektedir. Özellikle tema avantajı en yüksek olan Edebiyat bölümü öğrencilerinin son sınıfa geldiklerinde çok önemli bir sıçrama yaparak bilme oranını %100’e çıkardıkları gözlenmektedir. Yarı avantajlı grup olan Türkçe bölümü 1. sınıf öğrencilerinin Edebiyat bölümü 1. sınıf öğrencilerinden daha yüksek bir oranda biliyor olmaları, yükseköğrenime giriş bilişsel becerilerinin Edebiyat bölümü öğrencilerinden daha yüksek olması ile açıklanabilir. Diğer bölümlerin öğrencilerinde ise 4. tanıma sorusunda olduğu gibi, öğrenim kademesi ilerledikçe kültürel bilgi ve birikim kayıplarının yaşandığı anlaşılmaktadır. “Şeb-i arus”un anlamını biliyor olma ile ölçek maddelerine verilen puanlar arasında herhangi bir anlamlı korelasyon bulunamamıştır. Bu soruya da öğrencilerin içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

### 3.3. Tanıma Formu 2'nin Bulguları ve Yorumları

Tanıma Formu 1'de yer alan sorulara ilave olarak, aşağıdaki üç madde ölçeğin içerisine yerleştirilmiştir. Mevlâna'yı tanıma derecesiyle ilgili olan bu maddeler daha sonra ölçekten çıkartılarak ikinci bir tanıma formuna dönüştürülmüştür. Bu şekilde dolaylı bir yolla katılımcı grupların Mevlâna'yı tanıma düzeyi hakkında daha sağlıklı bir veri elde edilmeye çalışılmıştır.

**Tablo 9:** Tanıma Formu 2

| Maddeler  | Bölümler | $\bar{x}$ | Ss      | Önem Derecesi             |
|---|----------|-----------|---------|---------------------------|
| Mevlâna'nın yaşarken zulme uğradığını düşünüyorum.  | Edebiyat | 2,3358    | 1,05215 |                           |
|   | Türkçe   | 2,1929    | ,93606  |                           |
|   | Diğer    | 2,6045    | 1,05249 |                           |
|   | Toplam   | 2.41      | 1.03    | Az Katılıyorum            |
| Mevlâna'nın öz Türkçeyi yaşatmaya çalıştığını düşünüyorum.                                    | Edebiyat | 2,9416    | 1,36536 |                           |
|   | Türkçe   | 2,9714    | 1,34615 |                           |
|   | Diğer    | 3,3273    | 1,29706 |                           |
|   | Toplam   | 3.12      | 1.34    | (Orta) Kısmen Katılıyorum |
| Mevlâna'nın hoşgörüsünü, yaşadığı dönemin huzur ve barış ortamının oluşturduğunu düşünüyorum. | Edebiyat | 3,5985    | 1,21546 |                           |
|   | Türkçe   | 3,5857    | 1,17520 |                           |
|   | Diğer    | 3,8318    | 1,07009 |                           |
|   | Toplam   | 3.69      | 1.14    | Çok Katılıyorum           |

Tablo 9'un geneline baktığımızda 3. maddenin dikkati çektiği görülmektedir. Katılımcılar, yüksek katılım düzeyinde "Mevlâna'nın hoşgörüsünü, yaşadığı dönemin huzur ve barış ortamının oluşturduğunu" vurgulamışlardır. Burada öğrencilerin hem tarih bilgisi hem de Mevlâna hakkında önemli bir yanlışlığa düştükleri görülmektedir. Yeterli bilgiye sahip olmadıklarından "hoşgörü", "huzur" ve "barış" kavramlarını Mevlâna ile kolayca bağdaştırarak en yüksek puanı elde etmiş olabilirler. Maddenin içerisinde yer alan bu kavramlar, "parlak sözler" (glittering generalities) (Burns, Roe, Ross, 1982: 232) temel propaganda tekniğinin kuvvetli izini taşımaktadır. Oldukça yetersiz, emin olunamayan bilgiyle bu tekniğin etkisine kapılmak mümkündür. Bu maddeye bölümler açısından bakıldığında bu düşünceyi güçlendirecek sonucu görmek kolaylaşacaktır. Avantajlı gruplar olan Edebiyat ve Türkçe bölümlerinin ortalamaları, her üç tanıma sorusunda da diğer bölümlerden daha düşüktür. Diğer bölümlerin katılma düzeyleri 2. soruda "çok katılıyorum" a oldukça yakındır. 3. soruda ise "pek çok katılıyorum" u göstermektedir. "Mevlâna'nın öz Türkçeyi yaşatmaya çalıştığı" yanlış yargısında da katılımcılar, kararsızlık yaşamışlardır. Mevlâna'nın Türkçecilik tutumundan emin olamamışlardır. Avantajlı bölümlerin yanılma oranları birbiri-

ne çok yakındır. Bu tanıma sorularında tema avantajı tam olan Edebiyat bölümü, yarı tema avantajlı Türkçe bölümüne göre avantaj farkını yansıtamamıştır. Öğrenciler, 2. ve 3. maddede Mevlâna'nın lehine bir cevap belirtme niyetiyle yanılgıya düşmüş olabilirler. Ancak 1. maddeye düşük düzeyde katılarak bu konuda Mevlâna hakkında doğru bilgiye sahip olduklarını göstermişlerdir.

### 3.4. Tutum Ölçeği Bulguları ve Yorumları

Çalışma grubuna uzman görüşlerine dayanılarak bir kısmı Mevlâna hakkında yaygın kanaatleri, bir kısmı da kişisel kabul ve kanaatleri yansıtan sekiz maddelik tutum ölçeği uygulanmıştır. Ölçekten elde edilen bulgular, çalışma grubunun katılma düzeyini belirlemek amacıyla madde ortalama puanları bakımından incelenmiştir.

### 3.5. Bütün Çalışma Grubunun Toplam Madde Puanı Ortalamaları

Bütün katılımcıların Mevlâna hakkında sunulan yaygın olumlu kanaatlere verdikleri cevaplarla ortaya çıkan bulgular Tablo 10'da gösterilerek yorumlanmıştır.

**Tablo 10:** *Tutum Ölçeği Madde Puanı Ortalamaları*

| Md. No | Maddeler  | $\bar{x}$ | Ss   | Önem Derecesi       |
|--------|---|-----------|------|---------------------|
| 1      | Mevlâna'nın şiirlerinden zevk duyarım.  | 4.01      | 1.14 | Çok Katılıyorum     |
| 2      | Mevlâna'nın büyük bir hümanist olduğunu düşünürüm.                            | 4.24      | 1.14 | Pek çok Katılıyorum |
| 3      | Mevlâna'nın günümüzde yeterince anlaşılmadığını düşünüyorum.                  | 3.57      | 1.17 | Çok Katılıyorum     |
| 4      | Mevlâna'nın, Türkiye'yi dünyaya tanıttığını düşünüyorum.                      | 4.03      | 1.10 | Çok Katılıyorum     |
| 5      | Mevlâna'nın Türk kültürünü dünyaya tanıttığını düşünüyorum.                   | 3.93      | 1.11 | Çok Katılıyorum     |
| 6      | Mevlâna'nın medeniyetleri birleştirici rolünün olduğunu düşünüyorum.          | 4.19      | 0.96 | Çok Katılıyorum     |
| 7      | Mevlâna'nın İslâm'ın hoşgörüsünü yansıttığını düşünüyorum.                    | 4.49      | 0.86 | Pek çok Katılıyorum |
| 8      | Mevlâna bir İslâm düşünürü olmaktan çok, genel anlamda bir inanç düşünürüdür. | 3.69      | 1.06 | Çok Katılıyorum     |

Sunulan maddelerin geneline bakıldığında öğrenci gruplarının Mevlâna hakkında ifade edilmiş olumlu düşüncelere yüksek düzeyde katıldıkları gözlenmektedir. Sadece üçüncü ve sekizinci maddelere katılma puanlarının bir miktar düşük bulunduğu görülmektedir. Üçüncü maddede Mevlâna'nın günümüzde yeterince anlaşılmadığı konusunda bir miktar kararsız kalmışlardır ( $\bar{x}=3,57$ ). Öğrencilerin, sekizinci soruda ise Mevlâna'nın bir İslâm düşünürü olmaktan çok, genel anlamda bir inanç düşünürü olduğu hakkındaki görüşe katılım düzeylerinin beklenenden daha düşük olduğu görülmektedir ( $\bar{x}=3,69$ ). Başka bir ifadeyle öğrenciler, Mevlâna'nın sadece İslâm düşünürü mü yoksa genel anlamda bir inanç düşünürü mü olduğu konusunda çok net bir tutum gösterememişlerdir; kararsızlığa yaklaşan bir puan elde etmişlerdir.

### 3.6. Bölüm, Sınıf ve Cinsiyet Değişkenlerinin Toplam Madde Puanı Ortalamaları

Aşağıdaki tabloda, tutum ölçeğinde yer alan madde toplam puan ortalamalarının bölüm, sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre bulguları yer almaktadır. Bu bulgular ışığında tutumların bölüm, sınıf ve cinsiyetler bakımından gösterdiği temel karakterler yorumlanmış, özellikle avantajlı ve avantajsız gruplarla sınıf düzeyleri arasındaki bakış farklılıkları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

**Tablo 11:** Değişkenlere Göre Toplam Madde Puanı Ortalamaları

| Cinsiyet | Bölüm    | Sınıf    | Mevlana'ya Karşı Ortalama Tutum Puanları |     |                |
|----------|----------|----------|--|-----|----------------|
|          |          |          | $\bar{x}$                                | N   | Standart Sapma |
| Kız      | Diğer    | 4. sınıf | 3,91                                     | 44  | ,50            |
|          |          | 1. sınıf | 3,77                                     | 69  | ,66            |
|          |          | Toplam   | 3,83                                     | 113 | ,60            |
|          | Türkçe   | 4. sınıf | 3,82                                     | 42  | ,53            |
|          |          | 1. sınıf | 3,89                                     | 30  | ,44            |
|          |          | Toplam   | 3,85                                     | 72  | ,49            |
|          | Edebiyat | 4. sınıf | 3,66                                     | 45  | ,49            |
|          |          | 1. sınıf | 3,87                                     | 44  | ,52            |
|          |          | Toplam   | 3,76                                     | 89  | ,51            |
|          | Toplam   | 4. sınıf | 3,80                                     | 131 | ,51            |
|          |          | 1. sınıf | 3,83                                     | 143 | ,58            |
|          |          | Toplam   | 3,81                                     | 274 | ,55            |
| Erkek    | Diğer    | 4. sınıf | 3,72                                     | 72  | ,64            |
|          |          | 1. sınıf | 3,74                                     | 35  | ,56            |
|          |          | Toplam   | 3,72                                     | 107 | ,61            |
|          | Türkçe   | 4. sınıf | 3,70                                     | 38  | ,67            |
|          |          | 1. sınıf | 3,70                                     | 30  | ,86            |
|          |          | Toplam   | 3,70                                     | 68  | ,75            |
|          | Edebiyat | 4. sınıf | 3,55                                     | 22  | ,51            |
|          |          | 1. sınıf | 3,81                                     | 26  | ,55            |
|          |          | Toplam   | 3,69                                     | 48  | ,54            |
|          | Toplam   | 4. sınıf | 3,68                                     | 132 | ,63            |
|          |          | 1. sınıf | 3,75                                     | 91  | ,67            |
|          |          | Toplam   | 3,71                                     | 223 | ,64            |
| Toplam   | Diğer    | 4. sınıf | 3,79                                     | 116 | ,60            |
|          |          | 1. sınıf | 3,76                                     | 104 | ,63            |
|          |          | Toplam   | 3,78                                     | 220 | ,61            |
|          | Türkçe   | 4. sınıf | 3,76                                     | 80  | ,60            |
|          |          | 1. sınıf | 3,80                                     | 60  | ,69            |
|          |          | Toplam   | 3,78                                     | 140 | ,64            |
|          | Edebiyat | 4. sınıf | 3,62                                     | 67  | ,49            |
|          |          | 1. sınıf | 3,84                                     | 70  | ,53            |
|          |          | Toplam   | 3,74                                     | 137 | ,52            |
|          | Toplam   | 4. sınıf | 3,74                                     | 263 | ,57            |
|          |          | 1. sınıf | 3,79                                     | 234 | ,61            |
|          |          | Toplam   | 3,77                                     | 497 | ,59            |

Tablo 11'e göre ölçek maddelerinin puan ortalamaları, katılımcı grupların taşıdıkları tema avantajlarına göre incelendiğinde Edebiyat ve Türkçe bölümü öğrencilerinin oldukça yakın ortalama puanlara sahip oldukları görülmektedir. Toplamda: Edebiyat 3,74, Türkçe 3,78, Diğer 3,78. Avantajsız gruplar Mevlâna hakkında sunulan düşüncelere az da olsa daha yüksek oranda katılırken avantajlı gruplar diğer grupların biraz gerisinde kalmıştır: 3.74. Mevlâna'yı biyografik anlamda tanıma ile ölçek maddelerine göre- Mevlâna hakkında olumlu tutum içerisinde olma arasında anlamlı bir farkın olmadığı, avantajlı ve avantajsız bütün grupların Mevlâna hakkında hemen hemen aynı düzeyde olumlu tutum taşıdıkları görülmektedir. Tanıma Formu 1 ve Tanıma Formu 2'de (bakınız:Tablo 1, 2, 3, 5, 7, 8, 10) avantajsız gruplar Mevlâna'yı tanımada avantajlı gruplardan daha düşük puanlar elde etmelerine rağmen Mevlâna hakkında olumlu tutum geliştirmede avantajlı gruplarla aynı puana ulaşmışlardır. Buna göre, bir zirve şahsiyet hakkında olumlu düşüncelere sahip olmak için sadece bilme düzeyinin yeterli olmadığını, başkaca bilişsel avantajlara ihtiyaç bulunduğu anlaşılmaktadır.

Cinsiyetler açısından bakıldığında ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kısmen yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmektedir. Toplamda: Erkekler 3.71, kızlar 3.81. Bölümler bazında cinsiyetlerin puanları incelendiğinde ise avantajlı gruplar olan Edebiyat ve Türkçe bölümü kız öğrencilerinin erkeklere göre kısmen yüksek ortalama puana sahip oldukları görülmektedir. Edebiyat: Erkek 3.69, kız 3.76; Türkçe: Erkek 3.70, kız 3.85.

### **Sonuç ve Toplu Değerlendirme**

Katılımcı grupların Mevlâna'yı biyografik anlamda yeteri kadar tanıyamadıkları görülmüştür. Mevlâna'yı tanıma düzeyinin lisans öğreniminin ilk kademelerinde daha yüksek düzeyde iken son kademede düşük bulunması, yükseköğretimde alınan uzmanlaşma eğitiminin öğrencilerde genel kültür kayıplarına yol açtığını göstermektedir. Bu kayıplar özellikle avantajsız ve yarı avantajlı gruplarda daha çok gözlenmektedir. Bu durumun telâfi edilebilmesi için alana bakılmaksızın, genel kültür derslerinin öğretimin ilerleyen kademelerinde de en azından seçmeli olarak okutulmasında yarar vardır.

Çalışma grubu üyelerinin önemli bir kısmı Mevlâna'nın herhangi bir özlü sözünü bildiğini ifade etmiş, ancak pek çoğu (yaklaşık %60) "şeb-i arus" un anlamını bilmediğini belirtmiştir. Mevlâna'yı biyografik bakımdan doğru tanıma ve eserlerinden haberdar olma ile tutum ölçeğinde yer alan Mevlâna hakkındaki olumlu düşüncelere katılma düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Başka bir ifadeyle, Mevlâna'yı daha doğru tanıyanlar ile yeteri kadar doğru tanımayanlar ve herhangi bir eserinin adını yazamayanlar, tutum ölçeğinde sunulan Mevlâna hakkındaki olumlu düşüncelere hemen hemen aynı oranlarda katılmışlardır. Sadece tema avantajı dola-

yısıyla Mevlâna'nın çalışma alanını ve herhangi bir eserini bilme ile Mevlâna hakkındaki olumlu tutum puanları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunması, Mevlâna'nın daha iyi kavranabilmesi için temel bilgilendirme sürecine önem verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Tutum ölçeğinde yer alan Mevlâna hakkındaki olumlu düşüncelere, ortalama tutum puanları açısından bakıldığında önemli bir katılımın olduğu görülmüştür. Tanıma düzeyindeki önemli farklılıklara rağmen katılım oranında bölümler arasında kayda değer bir farklılığın bulunmaması, önemli bir ortak değere bakış açısında edinilmiş gerçek bilgilerin büyük bir rol oynamadığını göstermektedir.

Mevlâna hakkındaki tutumlarda cinsiyetler açısından kayda değer bir puan farkının görülmemesinden hareketle inançlara ilişkin önemli bir şahsiyete bakışta cinsiyet farklılığının değiştirici bir rolünün olmadığı söylenebilir.

Mevlâna gibi hem ulusal hem de uluslararası saygınlığı bulunan zirve bir şahsiyetin yükseköğrenim öğrencileri tarafından biyografik yönüyle yeteri kadar tanınmaktan uzak bulunmasına rağmen öğrencilerin hakkında sunulan olumlu düşüncelere yüksek düzeyde gerçekleşen katılımlarının, temellendirilmiş bir bilincin sonucu olduğu söylenemez. Mevlâna gibi önemli bir manevi şahsiyet hakkında yüksek düzeyde olumlu tutum taşımamanın bu konuda kitabî bilgi sahibi olmakla ilişkili bulunmadığı anlaşılmaktadır.

### Kaynakça

- AKAY, H. & ÖZTÜRK, İ. (2007). *Mevlâna'nın Dayanılmaz Davetine Katılmak*, 3 F Yayınevi, İstanbul.
- AKSOY, Ş. & TENİK, A. (2002). *The Four Principles of Bioethics As Found in 13th Century Muslim Scholar Mawlana's Teachings*, BMC MedicalEthics, 3;4, 8 October.
- B. FÜRÜZANFER (1985), *Mevlâna Celaleddin Rumi*, Çev. Feridun Nafiz Uzluk, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara.
- BURNS, P.C., ROE, B.D., & ROSS, E.P. (1982). *Teaching Reading In Elementary Schools*, Houghton Mifflin Company, Boston.
- CEBECİOĞLU, E. (2007).“Hz. Mevlânâ Üzerine Genel Bir Değerlendirme”,*Tasavvuf, İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 8(20): 7-12.
- ÇİFCİ, M. (2003). *Dil ve Edebiyat Öğretiminde Zaman Haritası*, TÜBAR (Türklük Bilimi Araştırmaları), Sayı 13, Niğde.
- ÇİFCİ, S. (2011). *Bir Grup Yükseköğrenim Öğrencisinin Hacı Bektaş Veli'yi Tanıma Düzeyi ve Bektaşılık Hakkındaki Tutumları*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi ( 2011 / 57, (225-244).
- EL-ZEIN, A. (2000). *Spiritual Consumption in The United States: The Rumi Phenomenon*, İslam&Christian Muslim Relations; Mar 2000; 11,1.
- ERGÜN, M. (1991). *Mevlâna'nın Eğitim Görüşleri*, Malatya.



- ERGÜN, M. (1993). İnsan ve Eğitimi: Mevlâna Üzerine Bir Deneme, Ocak Yayınları, Ankara.
- ERSEVER, O. (1999). *The Humanistic Philosophies of Mevlâna Rumi and Carl Rogers: Effective Communication to Promote Universal Peace*, PeaceResearch31.3 (Aug 1999): 42-50, Menno Simons College, Canada.
- GÜLLÜCE, H. (2013). *Mevlânâ'nın Yaşadığı VII/XIII. Asırda Belh ve Konya'nın İlmî ve Tasavvufî Durumuna Genel Bir Bakış*, Ekev Akademi Dergisi, Yıl: 17, Sayı: 55, (101-112).
- HENKEL, H. (2008). *One Foot Rooted in İslam The Other Foot Circling The World: Tradition and Engagement in a Turkish Sufi Cemaat, Sufizm Today: Heritage and Tradition in The Global Community*, I. B. Tauris Yay., London, 12/2008.
- İMİK TANYILDIZI, N. (2011). *Türk Kültürünün Gençlere Tanıtımında Medyanın Rolü: Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Emre Üzerine Bir Araştırma*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi (2011 / 59, (101-118).
- KARASAR, N.(2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 18. Baskı.
- KEKLİK, N. (1987). *Mevlânâ'da Metafor Yoluyla Felsefe*, İstanbul Üniversitesi Felsefe Arkivi Dergisi, 26 (19-55).
- KOLAC, E. (2010). *Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Hoşgörü ve Değerler Eğitimi*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 55 (193-208)
- KÖPRÜLÜ, F. (1991). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara., 7. Baskı.
- LEVEND, A.S. (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi Cilt I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 3. Baskı.
- LİVATYALI, H.Y. (2001). *Mevlânâ'nın Eğitim Görüşü*, Birinci Uluslar arası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu Bildirileri, 19-21 Aralık, Manisa Mevlavîhânesi.
- MEVLÂNÂ (2008). *Fihî MaFih*, Çeviren: Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılâp Kitabevi.
- MIRDAL M.G. (2010). *Mevlâna Jalâl-ad-Din Rumi and Mindfulness*, Springer Science + Business Media, LLC 2010 (25 November), J. Relig Health.
- SHEIKH, A. (2005). *Love Sickness and The Healing of Rumi*, Royal Society of Medicine (Great Britain), Journal of The Royal Society of Medicine; May 2005; 98,5.
- TURAN, R., BELENLİ, T., & KİRİŞ, A. (2010). *Mesnevi ve Mesnevi'nin Sosyal Bilgiler Programında Yer Verilen Değerler Çerçevesinde İncelenmesi*, GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 30, S. 1, s.169-203.
- VICENTE, V. A. (2007). *The Aesthetics of Motion in Music for The Mevlâna Celal Ed-Din Rumi*, (Doktora çalışması), The Faculty of The Graduate School of The University of Maryland: Advisor committee: Prof. Robert C. Provine, Chair, Prof. Emeritus József M. Pacholczyk, Prof. Barbara Hagg-Huglo, Prof. Adrienne L. Kaepler, Prof. Madeline C. Zilfi

### Sonnolar

<sup>1</sup> Google arama motoruna eserlerin adları girildiğinde şu sayısal sonuçları vermektedir: Mevlana Mesnevi 475000, Mesnevi Mevlana 475000, Fihî Mafih 41000, Divanı Kebir 133000, Mecalisi Seba 486, Mektubat 418000, Mevlana Mektubat 96000.

